



Zašto brinuti o prirodnoj okolini?

Ser Džon Hauton

Rezime

Globalne pretnje prirodnoj okolini zahtevaju globalna rešenja - održivost je ključ. Ovaj rad sagledava taj izazov sa posebnim osvrtom na problem globalnog zagrevanja, ukazujući na postojeće opasnosti i nekoliko strategija za suočavanje sa problemom. Oni koji veruju u Boga kao stvaraoca i održavaoca sveta, imaju snažan motiv da vode računa o Božjoj zemlji, i da preduzmu akciju u ime siromašnih - onih koji najviše stradaju usled degradacije okoline.

Bilo je oduvek važno voditi računa o lokalnoj okolini, ako ni zbog čega drugog, barem da bi naša deca i unuci živeli u nenarušenoj prirodnoj okolini. Međutim, danas više nije samo lokalna okolina u opasnosti, već i ona globalna. Male količine zagađenja za koje je svaki pojedinac odgovoran imaju uticaja na sve stanovnike sveta. Na primer, hlor-fluoro-ugljenici (CFC) koje u atmosferu emituju frižideri ili neki industrijski procesi, imaju za posledicu degradaciju ozonskog omotača; ugljen-dioksid koji dospeva do atmosfere usled sagorevanja fosilnih goriva, uglja, goriva i gasa dovodi to štetnih klimatskih promena. Pritisak usled brzo rastućeg svetskog stanovništva i crpljenja prirodnih resursa dovodi do pogoršavanja problema prirodne okoline koji tako postaju akutniji, i čine veću štetu ekosistemima i ljudskim zajednicama. Opasnost usled ljudski prouzrokovane klimatske promene sada je šire priznata, i često opisana kao 'najveći svetski problem' i 'oružje masovnog uništenja' od strane naučnika i političara. Globalno zagađenje zahteva globalna rešenja.

Globalna rešenja treba da se bave i ljudskim stavovima, kao što su oni koji se odnose na upotrebu sirovina, način života, bogatstvo i siromaštvo. Takođe moraju da uključe ljudsko društvo na svim agregatnim nivoima – međunarodne organizacije, nacije i nacionalne i lokalne vlade, velike i male industrijske grane i preduzeća, nevladine organizacije (npr. crkve), i pojedince. Savremeni izraz koji se upotrebljava da bi opisao takvu brigu za okolinu i koji ukazuje na širinu te brige, jeste 'održivost'.

Šta je održivost?

Zamislite da ste član posade velikog svemirskog broda na putu ka dalekoj planeti. Vaš put do tamo, i nazad, može trajati nekoliko godina. Odgovarajući, visoko-kvalitetni izvor energije je dostupan u sunčevoj radijaciji. Osim toga, resursi za put su ograničeni. Posada na svemirskom brodu je većinu vremena zaposlena pažljivim rukovođenjem raspoloživim sredstvima. U svemirskom brodu stvorena je lokalna biosfera u kojoj se gaje biljke za ishranu. Sve se reciklira. Prave se brižljivi proračuni za sve resurse, uz poseban naglasak na nezamenljive komponente. Jasno je da je od suštinskog značaja da resursi budu održivi barem za celo trajanje puta, do odredišta i nazad.

Planeta Zemlja je znatno veća od svemirskog broda koji smo upravo opisali. Posada 'svemirskog broda Zemlja' od šest milijardi i više je takođe znatno veća. Princip održivosti treba primeniti na Zemlji istom rigoroznošću kao i na manjem sredstvu za međuplanetarni put. Profesor Kenet Boulding (Kenneth Boulding), emi-



O autoru

Prof. dr. Ser Džon Hauton, član Kraljevskog društva Velike Britanije, je počasni naučnik Hadli centra za klimatsko predviđanje i istraživanje, pri Metereološkom zavodu, i bio član Grupe za održivi razvoj britanske vlade (1994-2000); predsedavajući Kraljevske komisije za zagađenje okoline (1992-98); predsedavajući i potpredsednik Radne grupe za naučnu ocenu, IPCC (1988-2002), generalni direktor (kasnije i izvršni direktor) Metereološkog zavoda (1983-91), i profesor atmosferske fizike na Univerzitetu Oksford (1976-83).

nentan američki ekonomista, bio je prvi koji je upotrebio sliku o 'svemirskom brodu Zemlja'. U svojoj publikaciji iz 1996. godine, suprotstavio je 'otvorenu' ili 'kaubojsku' ekonomiju (tako je nazivao nespunatnu privredu) 'svemirskoj' privredi u kojoj je održivost ključ¹.

Održivost je reč koja se ne odnosi samo na fizičke resurse, već podjednako i na aktivnosti i zajednice. Održivost prirodne okoline je u jakoj vezi za društvenom održivošću – održivim zajednicama – i održivom privredom. Održivi razvoj je sveobuhvatan termin.. Brundtlandski izveštaj, 'Naša zajednička budućnost' iz 1987. godine, predstavlja prekretnicu i nudi prikaz različitih tema na koje se održivi razvoj odnosi.

Postoji mnogo definicija održivosti. Najjednostavnija koju sam čuo jeste da 'održivost znači ne podvaliti našoj deci'. Tome se može dodati 'ne podvaliti komšijama' i 'ne podvaliti ostatku stvaranja'. Drugim rečima, održivost podrazumeva svest o tome da našoj deci ili bilo kojoj narednoj generaciji ne smemo predati Zemlju koja je narušena u odnosu na onu koju smo mi nastanjivali, kao i takođe da je potrebno deliti zajedničke resurse sa našim susjedima u ostatku sveta.

Kriza održivosti

Delatnosti rastuće svetske populacije, zajedno sa pratećim uzletom industrijskog razvoja, vode do degradacije velikih razmera. Međutim, neki poriču da do narušavanja uopšte dolazi; drugi tvrde da je šteta stvarna i bitna. Naučnici imaju važnu ulogu u osigura-

¹ Kenet Boulding bio je profesor ekonomije na Univerzitetu u Koloradu, više puta predsednik Američke ekonomske asocijacije i Američke asocijacije za naučni napredak. Njegov članak *Ekonomija svemirskog broda Zemlja* izdat je 1966 u 'Environmental Quality in a Growing Economy', str. 77-82.

vanju dostupnosti preciznih podataka o degradaciji, kao i da otkriju na koji način ljudska bića mogu početi sa rešavanjem nastalih problema.

Mnoge stvari koje se dešavaju u našem svetu nisu održive². Naime, svi smo krivi za učinjene podvale na sva tri načina koja sam spomenuo. U okviru je navedeno pet najozbiljnijih problema, i ukratko je prikazana njihova međupovezanost i veza sa drugim važnim oblastima ljudske delatnosti ili brige.

Važna pitanja za održivost

- Globalno zagrevanje i klimatske promene: u vezi sa energijom, saobraćajem, gubitak biodiverziteta, krčenje šuma
- Promene upotrebe zemljišta: u vezi sa narušavanjem biodiverziteta, krčenjem šuma, klimatskim promenama, iščezavanjem obradivog zemljišta, poljoprivredom, vodom
- Potrošnja: u vezi sa otpadom, ribom, hranom, energijom, saobraćajem, krčenjem šuma, vodom
- Otpad: u vezi sa potrošnjom, održivošću
- Ribe: u vezi sa potrošnjom, održivošću

Da bismo pojasnili ove veze, upotrebimo primer krčenja šuma. Površina tropskih šuma koje su svake godine posećene jednaka je veličini ostrva Irske. Nešto od toga je zbog neodržive seče vrednog drveta, nešto da bi se gajila stoka kako bi se održala ponuda govedine za najbogatije zemlje sveta. Ovaj nivo krčenja šuma znatno doprinosi povećanju količine atmosferskih gasova koji izazivaju efekat staklene bašte – ugljen dioksida i metana – tako uvećavajući uticaj čoveka na klimatske promene. Takođe je velika verovatnoća da seča šuma dovede do lokalnih klimatskih promena u blizini regiona gde je na delu. Na primer, ukoliko se postojeći nivo krčenja Amazonije ne promeni, deo te kišne šume može postati suvlji, čak polupustinjski, i to već tokom 21. veka. Osim toga, kada nestane drveća, gubi se i zemljište usled erozije; takođe je zemljište u većem delu Amazonije slabo i lako se spira. Tropske šume su biološki raznovrsne. Gubitak šuma praćen je i nezamenljivim gubitkom biodiverziteta.

Sve ove tačke predstavljaju ogromne izazove. Detaljnije ću ukazati na jedan od najozbiljnijih svetskih problema prirodne okoline i održivosti – problem kojim sam posebno zabrinut – globalno zagrevanje i klimatske promene, prikazujući suštinski važnu ulogu nauke i vere u borbi sa njima.

Nauka globalnog zagrevanja

Počću kratkim prikazom osnovnih naučnih principa. Upijajući infracrvenu ili toplotnu radijaciju iz zemljine površine, gasovi staklene bašte koji su prisutni u atmosferi (vodena para ili ugljen monoksid) ponašaju se kao ćebad iznad zemljine površine, zagrevajući je više nego inače. Postojanje prirodnog 'efekta staklene bašte' poznato je već dve stotine godina; nužan je za održanje naše klime kojoj su se ekosistemi i ljudska bića prilagodila.

Od početka industrijske revolucije do danas, jedan od ovih gasova, ugljen monoksid, povećan je za 35%, te je sada njegova koncentracija u atmosferi veća nego što je bila stotinama hiljadama godina. Hemijske analize pokazuju da je ovo prouzrokovano u najvećoj meri sagorevanjem fosilnih goriva – uglja, nafte i gasa. Ukoliko se ne preduzme nešto radi smanjenja ovih štetnih emisija, koncentracija ugljendioksida će se povećati dva do tri puta u odnosu na predindustrijski nivo.

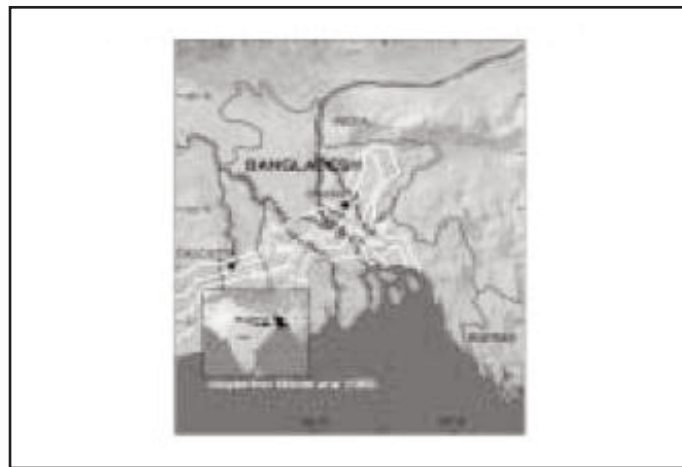
Klimatska istorija prethodnih vekova ukazuje na prirodnu varijabilnost usled spoljnih činioca (kao što su promene u sunčevoj energiji ili uticaj vulkana) ili unutrašnjih varijacija samog klimatskog sistema. Međutim, rast prosečne globalne temperature (i stopa rasta) tokom dvadesetog veka prevazilazi poznatu prirodnu varijabilnost. Godina 1998. je najtoplija godina od 1860. godine, od kada se izveštaji te vrste prave. Upečatljiviji statistički podatak jeste da je svaki od prvih osam meseci 1998. godine najtopliji za taj

mesec ikada zabeležen. Postoje uverljivi dokazi da je na globalno zagrevanje tokom poslednjih pedeset godina najviše uticao porast gasova kao što je ugljen-dioksid.

Tokom dvadeset prvog veka očekuje se da će prosečna globalna temperatura porasti za od 2 do 6 stepeni Celzijusa u odnosu na predindustrijski nivo; raspon se odnosi na različite pretpostavke o emisijama gasova koji izazivaju efekat staklene bašte i promenu klime. Za prosečnu globalnu temperaturu, povišenje ove količine je znatno. Razlika između prosečne temperature tokom sredine ledenog doba i one tokom toplih perioda je samo u 5-6 stepeni. Tokom 21. veka doći će do promene klime, i to se predviđa da će ta promena biti jednaka onoj do koje inače dolazi tokom trajanja polovine ledenog doba – dakle, doživelićemo višu stopu promene za sto godina, nego što je to bio slučaj tokom poslednjih deset hiljada! Prilagođavanje toj promeni će biti veoma teško i za ljudska bića i za mnoge ekosisteme.

Uticaj globalnog zagrevanja

Priča o globalnoj temperaturi nam, ipak, ne govori mnogo o uticaju klimatske promene na ljudske zajednice. Biće nekih pozitivnih posledica, kao što je na primer duži ciklus rasta u područjima više geografske širine. Međutim, većina uticaja biće nepovoljna³. Do jedne očigledne posledice će doći usled porasta nivoa morske visine (oko pola metra tokom jednog veka) zbog širenja okeana pod uticajem njegovog zagrevanja. Ovaj porast će se nastaviti tokom vekova – zagrevanje dubine okeana zahteva mnogo vremena. To će prouzrokovati ozbiljne probleme za društva u područjima niske nadmorske visine. Mnogi region, kao što je na primer Bangladeš (slika 1.), južna Kina, ostrva u Indijskom okeanu i Pacifiku, i manja mesta u drugim delovima sveta, biće nemoguće zaštititi i milioni ljudi će biti preseljeni.



Slika 1. Kopno pod uticajem različitih nivoa rasta visine mora u Bangladešu. Oko 10 miliona ljudi živi na kopnu do 1m nadmorske visine.

Biće i uobičajnih posledica usled ekstremnih događaja. Neuobičajni toplotni talas u centralnoj Evropi tokom leta 2003. godine, doveo je do smrti preko 20,000 ljudi. Pažljiva analiza pokazuje da će takva leta postati prosek tokom 21. veka, i da će do 2100. godine biti smatrana 'hladnijim'.

Voda postaje sve značajniji resurs. Toplija klima će dovesti do uvećanog isparavanja vode sa površine zemljišta, više pare u atmosferi i više padavina u proseku. Od većeg značaja je činjenica da povećana kondenzacija vodene pare u stvaranju oblaka dovodi do porasta u oslobađanju latentne toplote od kondenzacije. Pošto latentna toplota predstavlja najveći izvor energije koji pokreće cirkulaciju atmosfere, hidrološki ciklus će postati intenzivniji. Intenziviraće se padavine u nekim regionima, dok će biti manje kiše u suvljim područjima. Najnovije procene predviđaju rast rizika od ekstremnih poplava i suša za oko pet stepeni u mnogim delovima sveta do 2050 godine⁴. Pošto su poplave i suše u proseku najozbiljnije prirodne nepogode, njihova veća frekvencija i intenzitet je

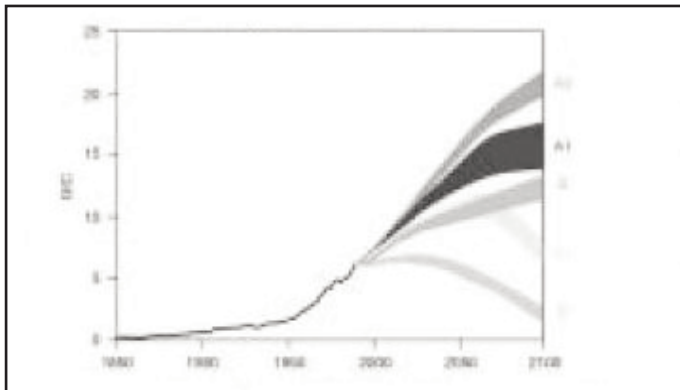
2 Pogledati UNEP, 'Global Environmental Outlook 3', London: Earthscan Publications (2002), p 446.

3 Dobar prikaz klimatskih promena i posledica u: Al Gore, *An Inconvenient Truth*, New York: Rodale (2006).

loša vest za većinu društava, a posebno za one regione kao što je jugoistočna Azija i centralna Afrika gde su takvi događaji već česti. Upravo takva dešavanja pružaju osnovu za upoređivanje klime sa oružjem za masovno uništenje.

Porast nivoa mora, promene u dostupnosti vode i ekstremnija klimatska dešavanja će dovesti do povećanog pritiska 'izbeglica prirodne sredine'. Prema procenama⁵, klimatske promene bi mogle pretvoriti više od 150 miliona ljudi u izbeglice do 2050. godine.

Uz glavne posledice, ukratko prikazane, predviđaju se i druge promene, sa manjim stepenom sigurnosti, no ukoliko bi i do njih došlo imale bi visoko štetan i verovatno nepovratan uticaj. Na primer, ogromne promene su primećene u polarnim oblastima. Ukoliko se temperatura poveća za više od tri stepena u regionu Grenlanda, počeće otopljenje ledenih bregova. Za potpuno otopljenje bilo bi potrebno hiljadu godina više, što bi dodalo sedam metara nivou mora.



Slika 2. Globalne emisije ugljen-dioksida usled sagorevanja fosilnih goriva (u milijardama tona ugljenika) do 1990. i projekcije *Svetsog energetskeg saveta* (World Energy Council). Krive A i B odnose se na razne verzije pretpostavki o posledicama nastanka sa 'uobičajnim' režimom. Kriva C je 'ekološki podstaknut scenario' koji bi doveo do stabilizacije koncentracije ugljen-dioksida na 450 ppm.

Da li možemo verovati dokazima?

Koliko smo sigurni u naučnu pricu koju sam upravo predstavio? Ona je u najvećoj meri zasnovana na procenama svetske naučne zajednice, kroz rad Međudržavnog panela za klimatske promene pri UN (*Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC*)⁶. Imao sam tu privilegiju da budem predsedavajući Panela od 1988. do 2002. godine. Više stotina naučnika, iz različitih zemalja, bili su uključeni u rad IPCC. Ne postoji ni jedna druga naučna tema koja je u toj meri temeljno proučena i preispitana. U junu, 2005. godine, Akademija nauka jedanaest svetski najznačajnijih zemalja (G8, Indija, Kina i Brazil) izdale su izveštaj o zaključcima IPCC⁷.

Na žalost, milioni dolara se troše na širenje dezinformacija o klimatskim promenama, a radi zaštite nećijih interesa. Prvo su upotrebljeni radi poricanja naučnih dokaza, a u skorije vreme se argumentuje kako uticaji klimatskih promena neće biti značajni, da možemo da 'sačekamo i vidimo šta ce biti', a da u svakom slučaju uvek možemo da 'popravimo' štetu, ukoliko se pokaže da je ona značajna. Naučni dokazi ne podržavaju takve argumente.

Neophodan međunarodni konsenzus

Globalna emisija ugljen-dioksida približava se trenutno količini od sedam milijardi tona ugljenika godišnje, i brzo raste. Osim u slučaju da se preduzmu oštre mere radi njihovog smanjenja, emisija će dostići količinu dva do tri puta veću, i to samo tokom 21. veka, a klimatske promene će se nastaviti bez prepreka. Radi zaustavljanja klimatskih promena, potrebno je umanjiti emisije do nivoa koji je puki delić onog sadašnjeg, i to pre kraja ovog veka (slika 2).

4 pogledati o poplavama u Evropi: Palmer, T.N. and Raisanen, J. 2002, *Nature* (2002) 415, 512-514; o globalnim ekstremnim sušama: Burke, E.J., Brown, S.J., Christidis, N. *Journal of Hydrometeorology*
5 Myers, N., Kent, J. *Environmental Exodus: an emergent crisis in the global arena*. Washington DC: Climate Institute (1995).
6 Klimatske promene u više tomova, Cambridge University Press izdao za IPCC (2001). Dostupno i na sajtu IPCC, www.ipcc.ch. Pogledati takođe: Houghton, J. *Global Warming: the complete briefing*, Cambridge University Press (2004); Houghton, J. *'Global Warming, Reports Progress'*, *Physics* (2005) 68, 1343-1403
7 <www.royalsoc.ac.uk/document.asp?id=3222>

Neophodno je da se sve države pridruže međunarodnim ugovorima oko kojih se pregovara u okviru Konvencije o klimatskim promenama (*Framework Convention on Climate Change - FCCC*). Britanska vlada je preuzela inicijativu, i usvojila kao cilj da umanjiti emisije gasova za 60% do 2050. godine – cilj kojim se priznaje potreba da razvijene zemlje moraju da naprave veće redukcije ne bi li ostavile više prostora za zemlje u razvoju. Ekonomisti državne blagajne Velike Britanije procenili su da je cena ovog cilja za britansku ekonomiju jednaka vrednosti šestomesečnog rasta tokom perioda od pedeset godina⁸.

Šta se može preduzeti?

Potrebno je preduzeti tri vrste radnji da bi se ostvario nameravani cilj. Pod jedan, to je energetska efikasnost. Otprilike jedna trećina energije troši se u građevinama (stambenim i komercijalnim), jedna trećina u saobraćaju i jedna u industriji. Postoje sredstva da se udvostruči energetska efikasnost u sva tri sektora, u većini slučajeva uz znatne finansijske uštede. Kao drugo, postoji širok dijapazon ne-fosilnih goriva koji se mogu razviti i eksploatisati kao izvor energije; npr. biomasa (uključujući otpad), sunčeva energija (i svetlosna i toplotna), hidroenergija, talasna, plimska i geotermalna energija kao i ona od moći vetra. Pod tri, postoje mogućnosti za eliminaciju ugljen-dioksida koji bi inače dospao do atmosfere, i to kroz sađenje šuma ili podzemno sprovođenje (u naftnim i gasnim poljima). Šanse za industrijske inovacije, razvoj i investicije su u svim ovim oblastima zaista velike. Tehnološki transfer iz razvijenih zemalja u one u razvoju je takode krucijalan da bi se energetski rast u razvijenim zemljama nastavio na održiv način.

Sluge stvaranja

Ljudi mi često govore da gubim vreme pričajući o održivosti prirodne okoline. 'Svet', kažu oni, 'se nikad neće složiti o preduzimanju neophodne akcije.' Ja im odgovaram da sam optimista. Jedan od razloga za to jeste što verujem da je Bog predan svom stvaranju i da mi imamo od Boga dat zadatak da budemo dobre sluge njegovog stvaranja⁹.

Šta predstavlja hrišćanska služba stvaranju? Na početku knjige Postanka, saznajemo da su ljudi, stvoreni prema liku Božjem, dobili zadatak da vode računa o zemlji i svim bićima (Postanak. 1: 26, 28 & 2: 15) na njoj. Dakle, mi imamo odgovornost pre svega prema Bogu da brinemo o njegovom stvaranju – ne kako sami želimo, već na način koji Bog zahteva – jer mi stojimo na mestu Boga u ovozemaljskom svetu.

Više smo nego svesni velikih iskušenja sa kojima se suočavamo, lično i nacionalno, u upotrebi prirodnih resursa za zadovoljavanje naše sebičnosti i pohlepe: to nije nov problem, već je odavno opšte poznat. U priči o vrtu u Postanku, prikazan nam je ljudski greh i njegove tragične posledice (Postanak 3); ljudska bića nisu bila poslušna prema Bogu, i nisu ga želela u svojoj okolini. Taj narušeni odnos sa Bogom doveo je do mnogih drugih narušenih odnosa. Prirodne nesreće elokventno govore o posledicama tog narušenog odnosa.

Oni od nas koji žive u razvijenim državama već generacijama uživaju u energetskom izobilju iz fosilnih goriva. Zahtevi koji su nam kao Božjim slugama upućeni, dobijaju posebnu žestinu dok shvatamo da nepovoljne posledice klimatskih promena neproporcijalno utiču pre svega na siromašnije države sa tendencijom ka povećanju velike provalije između bogatih i siromašnih. Naš neuspeh da budemo dobri rukovodioci prirodne okoline predstavlja naš neuspeh da ljubimo Gospoda i bližnje svoje, a posebno one u Africi i Aziji. To je neizbežan moralni imperativ bogatijih nacija.

Neki Hrišćani kriju se iza ideje o Zemlji bez budućnosti. Međutim, Isus je najavio svoj povratak na Zemlju – iskupljenju i

8 iz Energetskeg izveštaja Jedinice za politiku i inovaciju britanske vlade (PIU), 2002.
9 videti sledeće uvodne eseje: *A Christian Approach to the Environment*, John Ray Initiative (2005) www.jri.org.uk; za skup radova koji se bave temom službe, ne nužno iz hrišćanske perspektive, pogledati: Berry, R. *Environmental Stewardship*, T&T Clark (2006); Northcott, M.S., *The Environment and Christian Ethics*, CUP (1996).

izmenjenu. U međuvremenu Zemlja je u iščekivanju, suočena sa preprekama, očekujući svoje konačno iskupljenje. Naš zadatak jeste da sledimo jasna uputstva Isusa o našoj odgovornosti za prirodnu okolinu sve do njegovog povratka (Luka 12: 41-48). Vršenje ove uloge predstavlja veliki deo našeg ostvarenja kao ljudskih bića. Usredsređeni smo na ekonomske ciljeve u savremenom svetu – na bogaćenje i sticanje moći. Dugotrajna briga za našu planetu i njene resurse dovodi u fokus moralne i duhovne ciljeve. Stremljenje ka takvim ciljevima bi moglo navesti nacije i ljude da na ostvarenju tog cilja rade zajedno efektivnije i bliže nego što je to inače slučaj.

Novi stavovi

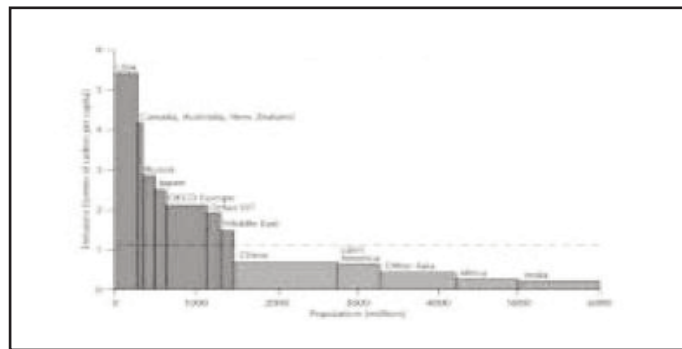
Potrebni su nam novi ciljevi i stavovi i pristupi u težnji ka održivošću – na svim nivoima društva, međunarodnom, nacionalnom i pojedinacnom.

Na primer, održivost nikada neće biti ostvarena bez izraženije raspodele. Deliti je važan hrišćanski zahtev. Jovan Krstitelj propovedao je o tome (Luka 12: 33), rani Hrišćani bili su spremni da sve dele, a i Pavle se za to zalagao (2 Kor. 8: 13-15). Suprotnost raspodele – pohlepa i gramžljivost – osuđena je u Svetom Pismu. Na pojedinačnom nivou, često delimo. Na međunarodnom nivou to je mnogo ređe slučaj, što je jasno prikazano najmračnijim statističkim podacima – onima koji svedoče o tome da se tok bogatstva kreće iz siromašnih ka bogatim zemljama.

Jedan od najvećih izazova 'deljenju' koji stoji pred međunarodnom zajednicom, tiče se načina na koji se emisije ugljen-dioksida mogu podeliti među nacijama. Trenutno postoji veliki disparitet između bogatih i siromašnih zemalja. Izraženo u tonama ugljenika po glavi stanovnika godišnje, brojke se kreću od 5.5 za SAD., 2.2 za Evropu, 0.7 za Kinu i 0.2 za Indiju. Takođe, svetski prosek po glavi stanovnika, koji iznosi oko 1, mora biti znatno umanjen tokom 21. veka (slika 3). Predlog instituta 'Global Commons'¹¹ jeste da emisije treba prvo podjednako raspodeliti svima u svetu, prema glavi stanovnika, a zatim izvršiti transfer alokacija kroz 'trgovinu' među nacijama. Logika i suštinska pravednost ovog predloga čine da je on u principu privlačan – no da li je ostvariv? Još jedan aspekt raspodele, na koje posebno ukazuju humanitarne agencije, jeste zahtev da podelimo naša znanja sa zemljama trećeg sveta – na primer ona naučna i tehnološka.

Možete se zapitati, 'Šta ja, kao pojedinac, mogu da učinim?'. Postoje neke stvari koje svako od nas može da preduzme¹². Na primer, možemo da se postaramo da naši domovi, aparati ili kola budu energetska efikasna. Možemo kupovati 'zelenu' struju, biti odgovorni potrošači, koristiti javni prevoz, deliti kola češće i koristiti bicikl kada je to moguće. Možemo se bolje informisati o pitanjima prirodne okoline i podržavati one političare ili industrijske

proizvođače koji se zalažu za, ili omogućavaju ostvarivanje neophodnih rešenja. Prema rečima Edmunda Berka, britanskog poslanika od pre dva veka, 'Niko nije napravio veću grešku od onoga koji nije ništa učinio samo zbog toga što je mogao učiniti veoma malo.'



Slika 3. Emisije ugljen-dioksida u 2000. godini, po glavi stanovnika za različite države i grupe država. Svetski prosek po glavi stanovnika označen je tačkastom pravom¹³.

Partnerstvo sa Bogom

Možemo osetiti obeshrabrenje u suočavanju sa naizgled nerešivim izazovima koje pred nas postavlja potreba za negom prirodne okoline i održivošću. Međutim, suštinski hrišćanska poruka jeste da se ne moramo sami nositi sa tom odgovornošću. Naš partner je sam Gospod. Priče Postanka na predivan način opisuju ovaj odnos kada govore o Bogu koji 'hoda vrtom u hladovini dana'. Bog, bez sumnje, pitajući Adama i Evu o tome koliko su naučili i na koji način brinu o vrtu.

Neposredno pred smrt, Isus je rekao svojim sledbenicima, 'bez mene ne možete učiniti ništa' (Jovan 15:5). Zatim je objasnio da ih time ne naziva svojim slugama, već prijateljima (Jovan 15:15). Sluge dobijaju uputstva bez objašnjenja; kao prijatelji mi uživamo poverenje našeg Gospoda. Ne dobijamo precizne naloge o tome šta nam je činiti, već smo pozvani da u ovom iskrenom partnerstvu koristimo darove koji su nam dati. Postoji veliki potencijal koji nam može pomoći; težnja ka naučnom saznanju i primena tehnologije esencijalan su deo naše službe. Treba im pristupiti sa odgovarajućom poniznošću.

Pred međunarodnom hrišćanskom zajednicom i crkvom je zahtev da se prihvati ove Bogom date odgovornosti i brige za prirodnu okolinu. To je jedinstvena šansa za poslanstvo koje Hrišćani mogu inicirati i tako iskazati ljubav za Gospoda, stvaraooca sveta i onog koji iskupljuje, kao i ljubav za naše bližnje gde god oni bili – sećajući se reci Isusa, 'a od svakoga kome je mnogo dato, mnogo će se i tražiti' (Luka 12: 48).

prevela Ana Ranitović

10 pogledati: Wright, Bishop N.T. *New Heavens, New Earth*, Grove Booklets B11, Ridley Hall, Cambridge (1999).

11 za više detalja pogledati: www.gci.org.uk

12 Pogledati: 'For Tomorrow Too', priručnik izdao 'Tearfund', www.tearfund.org, 2006.

13 Grubb, M, *World Economics* (2003) 3, str. 145

'The Faraday Papers'

Žurnal 'The Faraday Papers' izdaje Faradej institut za nauku i religiju, pri Fakultetu St. Edmunda na Univerzitetu Kembridž u Velikoj Britaniji. Faradej institut je dobrotvorna organizacija za obrazovanje i istraživanje (www.faraday-institute.org). Ovaj članak prevela je Ana Ranitović na srpski jezik [Serbian]. Stavovi izraženi u ovom radu su stavovi autora i nisu nužno istovremeno i izraz stavova Instituta. Faradej žurnal preispituje veliki broj tema koje se odnose na interakcije između nauke i religije. Spisak postojećih radova u okviru Faradej žurnala mogu se naći na www.faraday-institute.org, odakle je moguće skinuti na računar besplatne kopije u pdf. formatu.